

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ

П'ЯТА СЕКЦІЯ

**СПРАВА «ОКСУЗОГЛУ ПРОТИ УКРАЇНИ»
(CASE OF OKSUZOGLU v. UKRAINE)**

(Заява № 56669/18)

РІШЕННЯ

СТАСБУРГ

31 серпня 2023 року

Це рішення є остаточним, але може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Оксузоглу проти України»

Європейський суд з прав людини (П'ята секція), засідаючи комітетом, до складу якого увійшли:

Ладо Чантурія (*Lado Chanturia*), Голова,

Стефані Моро-Вікстром (*Stéphanie Mourou-Vikström*),

Микола Гнатівський (*Mykola Gnatovskyy*), судді,

та Мартіна Келлер (*Martina Keller*), заступник Секретаря секції,

з огляду на:

заяву (№ 56669/18), яку 10 листопада 2018 року подала до Суду проти України на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція) громадянка України, пані Анна Леонідівна Оксузоглу (далі – перша заявниця), 1983 року народження, яка проживає у м. Лондон; спочатку її представляв пан М. Галабала, а згодом пан С. Чекар'єв, пані А. Козьменко та пан М. Тарахкало, юристи, які практикують у м. Київ;

рішення повідомити Уряд України (далі – Уряд), який представляла виконувач обов'язків Уповноваженого, на останніх етапах провадження пані О. Давидчук з Міністерства юстиції, про скарги заявниці за статтями 2 і 8 Конвенції на викрадення її сина, а також визнати решту скарг у заяві неприйнятними;

зауваження сторін;

після обговорення за зачиненими дверима 06 липня 2023 року

постановляє таке рішення, що було ухвалено у той день:

ПРЕДМЕТ СПРАВИ

1. Ця справа стосується сина заявниці, який народився у 2010 році в м. Джибуті, та якого викрали у присутності його бабусі 09 квітня 2015 року дві невідомі особи у м. Бровари, де він проживав з матір'ю та окремо від батька (А.) з березня 2012 року, а також, як стверджується, неефективного офіційного розслідування цього випадку. Заявниця скаржилася на порушення статей 2 і 8 Конвенції.

2. Згідно із поданою заявницею заявою 09 квітня 2015 року органи державної влади України розпочали офіційне розслідування викрадення. Того ж дня слідчі оглянули місце події, зібрали певні речові докази та допитали заявницю, її матір та їхніх сусідів. Спочатку слідчі висунули три основні робочі гіпотези: (i) що сина заявниці викрали з метою отримання викупу; (ii) що дитину викрав А.; або (iii) що його викрали на прохання А. З листопада 2016 року розслідування вочевидь проходило, головним чином, з огляду на останню гіпотезу. Місцезнаходження дитини залишається невідомим.

3. Під час допиту слідчими заявниця стверджувала, що відповідальним за викрадення був А., який проживав у м. Джибуті і раніше вже вчиняв низку безуспішних спроб повернути опіку над

їхньою дитиною, звертаючись із заявами про порушення цивільного та кримінального проваджень в Україні. Мати заявниці, яка була свідком події, надала подібні показання. У зв'язку з цим заявниця також послалася на скаргу, яку 06 листопада 2012 року подала до Вишгородської районної прокуратури, в якій у загальних формулюваннях стверджувала, що А. жорстоко поведився з нею, коли вони жили разом у м. Джибуті в 2010 році, а також, що А. погрожував їй відібрати у неї дитину після їхнього розлучення у 2011 році. У цій скарзі вона висловила занепокоєння, що А. міг приїхати в Україну, щоб здійснити «фізичну і моральну розправу» над нею та викрасти дитину, і вона просила прокурора повідомити її, якщо А. перетне кордон України.

4. Під час розслідування заявниця, яку представляв захисник, неодноразово зверталася до слідчих з клопотаннями про проведення певних слідчих дій; більшість її клопотань були проігноровані або залишені без задоволення. Вона також оскаржувала дії та бездіяльність слідчих у судах. У різні дати з травня 2016 року до лютого 2018 року органи державної влади офіційно визнавали, що розслідування проводилося неефективно у супереч відповідним процесуальним нормам. Зокрема, слідчі не встановили, чи перетинали дитина або А. кордон України після викрадення; не попередили орган державного прикордонного контролю про можливе вивезення дитини за межі території України; не встановили місцезнаходження А. та не допитали його; не створили фоторобот викрадачів; не знайшли та не допитали власника автомобіля, використаного викрадачами; не встановили маршрут, яким рухався автомобіль у день події; а також не провели низку інших конкретних слідчих дій за вказівками їхніх керівників. Крім того, були тривалі періоди, коли жодних слідчих дій не проводилося взагалі. У невстановлену дату у 2020 році одного зі слідчих притягнули до дисциплінарної відповідальності у зв'язку з цим.

ОЦІНКА СУДУ

5. Заявниця скаржилася за статтями 2 і 8 Конвенції, що органи державної влади України не запобігли викраденню її сина, не встановили його місцезнаходження після викрадення та не провели ефективного розслідування цієї події.

6. Уряд стверджував, що органи державної влади не були поінформовані про будь-який ризик для життя або здоров'я сина заявниці до викрадення. Згодом викрадення сина заявниці стало предметом триваючого офіційного розслідування, під час якого слідчі зіткнулися зі значними перешкодами, пов'язаними з перебуванням особи, яку заявниця підозрювала у причетності до подій (див. пункт 3),

поза юрисдикцією органів державної влади України, і відсутністю правових інструментів, які б гарантували її допит – Україна не мала відповідних двосторонніх договорів з Республікою Джибуті та ця країна не була учасником Гаазької конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей від 25 жовтня 1980 року. До того ж заявниці та її захиснику була надана можливість брати активну участь у розслідуванні, їхні процесуальні клопотання були належним чином розглянуті, а деякі з них – задоволені, зокрема, наприклад, їхнє клопотання про притягнення слідчого до дисциплінарної відповідальності.

7. Суд вказує на відсутність підтвердження, що до чи після викрадення сина заявниці існував реальний і безпосередній ризик для його життя. Зокрема, скарги заявниці на національному рівні стосувалися ймовірних погроз заповідання фізичної шкоди виключно їй. Стосовно дитини заявниці стверджувала про існування ризику, що батько дитини міг забрати її у неї. Хоча у своїх скаргах на національному рівні вона вказувала на окремі випадки домашнього насильства, вчиненого батьком дитини щодо неї під час їхнього проживання у м. Джибуті, жодних тверджень, що дитина була об'єктом агресії чи жорстокого поводження, не висувалося (див. пункт 3). Хоча на початковому етапі відповідного розслідування слідчі не виключали, що дитину могли викрасти з метою отримання викупу, жодних відповідних вимог чи погроз не надходило заявниці або органам державної влади (див. в якості протилежного прикладу рішення у справі «Олевнік-Чеплінська та Олевнік проти Польщі» (*Olewnik-Cieplińska and Olewnik v. Poland*), заява № 20147/15, пункти 122 – 124, від 05 вересня 2019 року). У своїх зверненнях до національних органів влади заявниці та її мати стверджували, що дитину викрали, щоб доправити до його батька А. (див. пункт 3). Таким чином, хоча викрадення п'ятирічного сина заявниці двома невідомими особами саме собою може розглядатися як потенційно небезпечне для життя, у цій справі відсутні достатні підстави вважати застосовною статтю 2 Конвенції (див., наприклад, в якості протилежного прикладу згадане рішення у справі «Олевнік-Чеплінська та Олевнік проти Польщі» (*Olewnik-Cieplińska and Olewnik v. Poland*) та рішення у справі «Медова проти Росії» (*Medova v. Russia*), заява № 25385/04, пункти 89 і 90, від 15 січня 2009 року). Отже, скарги заявниці за статтею 2 Конвенції мають бути відхилені як несумісні за критерієм *ratione materiae* відповідно до підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

8. Скарга заявниці за статтею 8 Конвенції, по суті, складається з двох елементів: вона скаржилася, що органи державної влади, як стверджується, не запобігли та належним чином не відреагували на викрадення.

9. Навіть припустивши, що стаття 8 Конвенції може тлумачитися як така, що покладає на державу позитивне зобов'язання вживати превентивні заходи для захисту дитини та батьків від незаконного порушення їхнього спілкування третіми особами за певних виняткових обставин (див. для порівняння тлумачення Судом цього положення в контексті захисту фізичної цілісності особи в рішенні у справі «Ібрагім Кескін проти Туреччини» (*Ibrahim Keskin v. Turkey*), заява № 10491/12, пункти 61 – 63, від 27 березня 2018 року), Суд зазначає, що, хоча 06 листопада 2012 року заявниця повідомила органам державної влади про ризик, що батько дитини міг відібрати у неї сина, її показання не вказували, що стверджувана небезпека була реальною та/або неминучою, аби потенційно вимагала від них вжиття певних заходів для її уникнення (див. пункт 3). Отже, її скарга у зв'язку з цим має бути відхилена як явно необґрунтована на підставі підпункту «а» пункту 3 та пункту 4 статті 35 Конвенції.

10. Стосовно скарг заявниці за статтею 8 Конвенції щодо належності заходів, вжитих органами державної влади після викрадення її дитини, Суд вважає, що вони не є явно необґрунтованими у розумінні підпункту «а» пункту 3 статті 35 Конвенції або неприйнятними з будь-яких інших підстав. Отже, вони мають бути визнанні прийнятними.

11. Суд уже встановив, що стаття 8 Конвенції вимагає від органів державної влади вжиття усіх заходів, яких можна розумно очікувати від них, аби дозволити батькам і дитині підтримувати та розвивати сімейні зв'язки та спілкування один з одним, а також цей обов'язок включає встановлення місцезнаходження дитини, якщо батько втрачає з нею контакт (див. рішення у справі «Громадка та Громадкова проти Росії» (*Hromadka and Hromadkova v. Russia*), заява № 22909/10, пункти 165 – 168, від 11 грудня 2014 року).

12. У цій справі суттєві недоліки у проведенні офіційного розслідування, наявність яких неодноразово визнавали органи державної влади (див. пункт 4), чітко вказують, що заходи, вжиті для пошуку сина заявниці та розслідування обставин його викрадення, були недостатніми. До того ж ніщо не свідчить, що критика на національному рівні недоліків і бездіяльності слідчих призвела до покращень у розслідуванні, яке уже триває без помітного прогресу протягом семи років.

13. Певною мірою Суд може погодитися з Урядом, що розслідування було ускладнено відсутністю міжнародно-правової бази для співпраці України з Джибуті, де А. міг проживати. Однак не було доведено, що органам державної влади України було заборонено контактувати зі своїми колегами у Джибуті для отримання їхньої допомоги в з'ясуванні того, чи могла дитина бути вивезена до цієї країни та чи був її батько причетним до відповідних подій. Слід було

скористатися міжнародною співпрацею правоохоронних органів, щоб спробувати встановити місцезнаходження А., стверджуваного викрадача, або когось з його родичів, друзів чи знайомих, які проживають у Джибуті чи в іншому місці, і які могли б надати інформацію про місцезнаходження дитини. Порушення кримінального провадження в Україні мало забезпечити можливість направлення міжнародного ордера до судових органів Джибуті, щоб, принаймні, отримати показання А. Суд не може не визнати майже повну бездіяльність та байдужість як щодо клопотань заявниці про проведення конкретних слідчих дій, так і до страждань та нестерпної невизначеності, яких зазнала і продовжує зазнавати мати (див. пункт 4). Загалом органи державної влади не доклали серйозних зусиль для встановлення місцезнаходження дитини та усе ще зобов'язані вжити ефективні заходи для пошуку дитини.

14. Наведених міркувань достатньо для висновку Суду у цій справі, що органи державної влади не вжили всіх заходів, яких можна було від них розумно очікувати для виконання їхнього позитивного зобов'язання за статтею 8 Конвенції щодо надання заявниці та її дитині можливості підтримувати і розвивати їхні родинні зв'язки та спілкування.

15. Отже, було порушено цю статтю.

ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

16. Заявниця вимагала 25 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди. Вона також вимагала 68 600 українських гривень (далі – грн, еквівалент близько 2 200 євро на момент оплати за надані юридичні послуги та подання вимоги до Суду) в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження на національному рівні та під час подання її заяви до Суду та 5 500 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час підготовки її зауважень у відповідь на зауваження Уряду, у зв'язку з якими вона надала копії відповідних договорів, рахунків-фактур, квитанцій та детальний акт виконаних робіт її представниками (сорок годин з погодинною ставкою у розмірі 1 000 грн (еквівалент близько 35 євро), дев'ятнадцять годин з погодинною ставкою у розмірі 1 500 грн (еквівалент близько 50 євро) та тридцять сім годин з погодинною ставкою у розмірі 150 євро).

17. Уряд стверджував, що вимога про відшкодування моральної шкоди була необґрунтованою.

18. Суд присуджує заявниці 9 000 євро в якості відшкодування моральної шкоди та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, та відхиляє решту вимог за цим пунктом. Стосовно

вимоги заявниці щодо витрат на правову допомогу, то Суд присуджує їй 2 000 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження на національному рівні та під час подання її заяви до Суду, і 1 000 євро в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених за підготовку її зауважень під час провадження у Суді.

19. Пеня має призначатися на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, до якої має бути додано три відсоткові пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги заявниці за статтею 8 Конвенції щодо належності заходів, вжитих органами державної влади України після викрадення її дитини, а решту скарг у заяві – неприйнятними;
2. *Постановляє*, що було порушено статтю 8 Конвенції;
3. *Постановляє*, що:
 - (a) упродовж трьох місяців держава-відповідач повинна сплатити заявниці такі суми:
 - (i) 9 000 (дев'ять тисяч) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися, в якості відшкодування моральної шкоди;
 - (ii) 2 000 (дві тисячі) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених під час провадження на національному рівні та під час подання її заяви до Суду, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок, вказаний заявницею;
 - (iii) 1 000 євро (одна тисяча) євро та додатково суму будь-якого податку, що може нараховуватися заявниці, в якості компенсації витрат на правову допомогу, понесених за підготовку її зауважень під час провадження у Суді, які мають бути сплачені безпосередньо на банківський рахунок, вказаний паном М. Тарахкалом;
 - (b) із закінченням зазначеного тримісячного строку до остаточного розрахунку на зазначені суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, до якої має бути додано три відсоткові пункти;

РІШЕННЯ У СПРАВІ «ОКСУЗОГЛУ ПРОТИ УКРАЇНИ»

4. *Відхиляє* решту вимог заявниці щодо справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою та повідомлено письмово 31 серпня 2023 року відповідно до пунктів 2 і 3 Правила 77 Регламенту Суду.

Мартіна Келлер
(*Martina Keller*)
Заступник Секретаря

Ладо Чантурія
(*Lado Chanturia*)
Голова